

DOI NUMBER<https://doi.org/10.5281/zeno.do.17450108>**How to Cite This Article**

Kök, S. & Güneş, Y. C.
(2025). "Siyasetin Ontolojisi ve Carl Schmitt Üzerine",
International Journal of
Disciplines Economics &
Administrative Sciences
Studies, (e-ISSN:2587-
2168), Vol:11, Issue:5; pp:
206-211.

International Journal of Disciplines
Economics & Administrative Sciences
Studies is licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

Siyasetin Ontolojisi ve Carl Schmitt Üzerine**On the Ontology of Politics and Carl Schmitt**Selcen Kök ¹ Yakup Cihat Güneş ² ¹ Dr. Öğr. Üyesi., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye² Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye**ÖZET**

20. yüzyıl, kimi düşünürlere göre tarihin sonunu, kimine göre ideolojilerin sonunu, dolayısıyla siyasetin sonunu getirmiştir. Bu düşünürler söz konusu "son"un genel olarak liberal demokrasinin uzlaştırıcı niteliği yüzünden geldiğini iddia etmektedir. Bu iddia siyasetin ontolojisi üzerine bir dizi tartışmayı da tetiklemiştir. Siyasetin özünde ne olduğuna ilişkin tartışmalar "siyasal olan" kavramı çevresinde şekillenmiştir. Bu bağlamda Alman hukuk ve siyaset düşünürü Carl Schmitt'in "siyasal olan" kavramı üzerinden açılan tartışmalar, bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Çalışmada bir yandan siyasetin ontik ve ontolojik kavrayışları ortaya konurken, diğer yandan Schmitt'in devlet, meşruluk, egemenlik, olağanüstü hal ve demokrasi kavramlarına bakışı, liberalizm eleştirisi ve hukuk pozitivizmine yönelik itirazları tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ontik, ontolojik, siyaset, siyasal olan, Carl Schmitt.**ABSTRACT**

According to some philosophers, the 20th century marked the end of history, according to others the end of ideologies, and consequently the end of politics. These philosophers claim that this 'end' generally came about due to the reconciliatory nature of liberal democracy. This claim has also triggered a series of debates on the ontology of politics. Discussions on the very essence of politics have been shaped around the concept of 'the political'. In this context, the debates opened through the concept of 'the political' by German philosopher of law and politics Carl Schmitt, is the subject of this study. In this study, on the one hand, the ontic and ontological notions of politics are presented, and on the other hand Schmitt's views on the concepts of state, legitimacy, sovereignty, state of emergency, and democracy, as well as his criticism of liberalism and his objections to legal positivism are discussed.

Keywords: Ontic, ontological, politics, the political, Carl Schmitt.**1. GİRİŞ**

"Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü, hem akıl çağıydı, hem aptallık, hem inanç devriydi, hem de kuşku, aydınlık mevsimiydi, karanlık mevsimiydi, hem umut baharı, hem de umutsuzluk kışıydı, hem her şeyimiz vardı, hem hiçbir şeyimiz yoktu, hepimiz ya doğruca cennete gidecektik ya da tam öteki yana –sözün kısası, şimdikine öylesine yakın bir dönemdi ki, kimi yaygaracı otoriteler bu dönemin, iyi ya da kötü fark etmez, sadece "daha" sözcüğü kullanılarak diğerleriyle karşılaştırılabileceğini iddia ederdi."

Charles Dickens, *İki Şehrin Hikayesi*

Charles Dickens *İki Şehrin Hikayesi*'ne 18. Yüzyılın çelişkili zamanlarını anlatan bu sözlerle başlıyordu. Dickens'ın kendi yaşadığı dönemi tasviri, adeta içinde devindiğimiz zamanın tasviri gibidir. İyi kötü, güzel çirkin, aydınlık karanlık, yavaş hızlı, varıl yoksul, özgür tutsak, efendi köle, zalim mazlum tüm ikiliklerin iç içe geçtiği bu zamanlar, aynı zamanda "son" ve "geri dönüş"ün de birbirine geçtiği zamanlar...

Soncu düşünce diyebileceğimiz anlayış, 20. Yüzyılı genel olarak sonlar çağı olarak görmektedir. Soncu düşünceye göre bu çağ, ideolojinin sonunu, tarihin sonunu, felsefenin sonunu, kamusalılığın sonunu, en nihayetinde siyasetin sonunu gördüğümüz bir çağdır. Karşısında yer alan düşünceye göre ise "son", aynı zamanda bir "geri dönüşü" çağırmaktadır. Madalyonun iki yüzü diyebileceğimiz bu iki anlayışı "tarihin sonu", "siyasetin sonu" ve "siyasetin geri dönüşü" tezlerinde açıkça görmek mümkün olmaktadır.

Tarihin sonu tezleri, Henri de Man, Arnold Gehlen, Bertrand de Jouvenel, Carl Schmitt, Aleksandre Kojève, Ernst Jünger, Henri Lefebvre, hatta Walter Benjamin ve Theodor Adorno gibi birçok düşünür tarafından, I. ve II. Dünya Savaşları'nın yarattığı yıkımın ardından geliştirilen bir dizi spekülative tartışmayı içermektedir. 20. Yüzyılın ortalarında geliştirilen bu tezlerde, "tekrarlanan bürokrasi mekanizmalarının ve her yerde egemen meta dolaşımlarının damgasını vurduğu, güçsüz olduğu için hiçbir sınırı olmayan bir hayal gücünün aşırılıklarıyla kendini rahatlatan, engellenmiş, tükenmiş bir dünya" (Anderson, 2003: 384) imgesi söz konusudur. Bu argüman

18.yy. ile 19.yy.'ın ortalarında geçerli olan iyimser tarih kuramlarını tersyüz etmektedir. 20. Yüzyılın tarihin sonu tezi 1990'larda bu kez Fukuyama tarafından, Aydınlanmacı iyimserliğe geri dönüş niteliğinde tekrar ters yüz edilmiştir.

Fukuyama'nın, kendisinden önceki tarihin sonu düşüncelerine kıyasla çok daha fazla tartışmaya yol açan tezine göre 20.yy'ın sonunda, Batı liberal demokrasisinin bütün rakipleri karşısında üstünlük kazanmasıyla birlikte insanlığın ideolojik evriminin sonuna gelinmiştir. Bir zamanlar liberal demokrasi karşısında güçlü bir rakip olan faşizm, II. Dünya Savaşı sonrasında kesin bir bozguna uğramıştır. Savaş sonrası dönemin en büyük düşmanı komünizm ise görünür bir çöküş içine girmiş, sistem olarak bir zamanlar yıkmaya çalıştığı kapitalizme teslim olmuştur. Nihayet reel sosyalizmin çözülüşü ile birlikte Batı liberal demokrasisi tarihsel gelişmeyi sona erdirmiştir (Fukuyama, 1999: 1).

Fukuyama'nın tezi kendinden önceki tarihin sonu tezcilerinin karamsarlığının aksine kapitalizmin ve onun ideolojisi olarak liberalizmin zaferini ilan ediyor ve alkışlıyordu. Ancak kamusalılığın çöküşünü ilan eden Sennett (1992) ile siyaseti kolektif eylem olarak kavrayan ve bireysel konformizm içinde siyasetin kaybolduğuna işaret eden Bauman (2000) ve Castoriadis (2001) gibi siyasal düşünürler, Fukuyama'nın zaferle eşitlediği sonu, insanlığın tükenmişliğiyle eşitlemektedir. Fukuyama için son, tamamlanmadır. Ona göre tarih, liberalizmin hakimiyeti ile tamamlanmıştır. Oysa karşısındaki düşünürlere göre son, bir başlangıçtır. Onlara göre mücadele tam da bu bitti denilen noktada başlamaktadır. Onlara göre güvensizlik, emniyetsizlik, şiddet, savaşlar, yoksulluk, kirlilik, değer yitimi ile tükenmekte olan dünyada, siyasetin kayıp yurdu aranmalı, değerler yeniden inşa edilmeli, kamusalılık yeniden hayat bulmalıdır.

“İdeoloji sonrası bir dünyada ideolojinin, gelenek sonrası bir dünyada geleneğin, değer krizinden mustarip bir toplumda ortak değerlerin bugünkü durumu ve geleceğini” sorguladığı ve insanlığı *unsicherheit** kazanında tasvir ettiği kitabında Bauman (2000), yaşadığımız dünyayı ve çevremizde olup bitenleri ya hiç önemsemediğimizi ve var olan durumu kendi çıkarımıza uygun bir strateji belirleyerek kullanma yolunu seçtiğimizi, ya da adaletsiz, haksız, uygunsuz olan şeyle savaşıma yolunu seçtiğimizi öne sürmektedir. Ona göre birinci yaklaşım kişiyi konformizme, ikincisi direniş ve mücadeleye götürmektedir. Bauman birinci yaklaşımdaki konformizmin siyasetsizleşmeyi getirdiğini söyleyerek, bunun köklerine bakmamızı önermektedir. Ona göre ise kaynak bellidir; liberal siyaset (2000: 12).

Liberalizmin, toplumları siyasetsizleştirdiği iddiası yeni değildir. Fukuyama öncesi “tarihin sonu” tezcilerinden Carl Schmitt de siyasetsizleşmenin kaynağını liberalizmde aramaktadır. Ancak Schmitt'in eleştirisi sıradan bir liberalizm karşıtlığının çok ötesine geçmekte, kendinden sonraki siyasal düşünceyi derinden etkileyen bir tartışma başlatmaktadır. Liberalizm kaynaklı siyasetsizleşme sorununu ortaya koyarken felsefenin derin sularında ilerlemekte ve onun 1930'larda yarattığı dalga günümüze kadar gelmektedir. Siyasetin aslında ne olduğu sorusunun cevabını arayan Schmitt'e göre öncelikle “siyaset” ile “siyasal olan” kavramlarını ayırmak gerekmektedir. Bu iddia bizi varlığın iki boyutu üzerine düşünmeye zorlamaktadır; ontik olan ile ontolojik olan. Burada “siyaset” ontik olana, “siyasal olan” ise ontolojik boyuta tekabül etmektedir. Çalışmada, Schmitt'in siyasal düşüncesi bu temel ayrım üzerinden okunmaya çalışılmaktadır.

2. SİYASET İLE SİYASAL OLAN AYRIMI ÜZERİNE

Siyasal alanın tek bir kavramla “siyaset”le karşılanması bir alışkanlık olarak sürmesine rağmen aslında kavram üç ayrı deneyimi içermektedir. Kavram toplumun kendini örgütlemesi olarak siyasal kamunun kurumsal düzenini (*polity*), toplumsal ilişkilerin biçimlendirilmesine yönelik siyasal programların içeriklerini (*policy*) ve iktidardan pay almaya ve iktidar konumlarına yönelik siyasal tartışma, çatışma sürecini (*politics*) ifade etmektedir (Beck, 1999:159). Oysa kavramın işaret ettiği -birbirinden farklı gibi düşünülen- bu üç düzey var oluşa ilişkin iki temel boyuta, ontik olan ile ontolojik olana tekabül etmektedir. Felsefenin temel kavramlarından olan tümel ve tikel, Heidegger'in (2021) Varlık ve Zaman metninde ontolojik ve ontik olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda siyasetin aslında ne olduğu sorusu, onunontosuna ilişkin bir soru olup, cevap tümel evrende yani siyasetin ontolojik boyutunda aranmalıdır. Kurumsal düzeni sürdüren kuralların yapılışı bağlamında hükümet etme etkinliği ve bu etkinliğin araçlarının üretilmesi olarak siyaset ile iktidar ilişkileri anlamıyla siyaset kavrayışları tümel ve tikel olarak varlığın iki boyutuna karşılık gelmekte, Heideggeryen anlamda ontolojik ve ontik varlık düzleminde yer almaktadır.

Ontik, tek tek var olan nesneleri, gerçek dünyada karşılığı olan şeyleri ifade ederken, ontolojik, varlığın kendisini yani “var olmak” olgusunu inceler. Buna göre ontolojik olan tek tek nesneler değil, varlık kavramının anlamı ve koşullarıyla ilgilenir. Bu durumda Varlık, nesnelerden yani ontik olandan farklıdır ve nesneler ancak

¹ Bauman (2000:13) bu kavramla üç durumu anlatmaktadır; belirsizlik, güvensizlik, emniyetsizlik.

Varlığın yani ontolojik olanın özellikleri ya da görünüşleri olabilir. Heidegger'e göre felsefenin asıl amacı, "Varlık'ın anlamı nedir?" sorusuna yanıt arayan temel ontolojidir (Çüçen, 2006: 9). Bu yaklaşımdan hareketle Heidegger nasıl ki Varlık'ı merkeze alıyorsa, Alman düşünür ve hukukçu Carl Schmitt de düşüncesinin merkezine siyasetin ontolojik varlığını almaktadır. Bu bağlamda asıl mesele siyaset üzerine değil siyasal olan üzerine düşündürmektir.

Schmitt için siyasal olan, siyasal birliğin işareti olarak -Roma hukukundan doğan geleneksel kamu hukukuna göre- belirli bir ülke üzerinde örgütlenmiş bir halk anlamında devlet kavramını önceleyen bir kavramdır ve onun bu ontolojik boyutundan dolayı, devlet tanımının (makine ya da organizma, kişi ya da kurum, toplum ya da cemaat olarak) bütün olası özellikleri sadece "siyasal olan" kavramı ışığında anlamını bulur. Schmitt'e göre siyasal olan çerçevelenemez, sınırlanamaz ya da topolojik olarak sınırları belirlenemez bir kavram olmasına karşın, kendini tarihsel olarak ortaya koyarken geçici olarak "bir yere yerleştirir" (localize). Bu boyutuyla Marramoa (2000:1577) kavramın konumlanışını "her yerdelik ve bir yerdelik" olarak ifade eder. Bu bağlamda "her yerdelik" kavramın ontolojik, "bir yerdelik" ise tarihsel ve topolojik boyutuna tekabül etmektedir.

Siyasal olan kavramı Schmitt'e göre, aslında yeniden keşfedilmeyle ya da yeniden kurulmayla değil ama, yerleşmeyle, bölünmeyle ifade edilen bir davranış kriteridir. Bu kriter onun belirleyiciliği ve "farklılığı" içinde ele alınır. Bu nokta, Benedetto Croce'un somut, göreceli bağımsız insan düşünce ve eylem alanlarını (ahlaki, estetik ve ekonomik) açıklamak için kullandığı "farklar felsefesi" çerçevesinde ele alındığında ahlaki ayırım kriteri "iyi-kötü", estetik ayırım kriteri "güzel-çirkin", ekonomik ayırım kriteri "kârlı-kârlı olmayan" şeklinde belirlenirken, siyasal olan kavramı ikiliğe indirgenen bir kavram çiftiyle tanımlanamamaktadır (Marramoa, 2000:1578). Bu nokta Schmitt için siyasal olanın diğer alanlardan farklı, onların dışında ancak onları önceleyen bir kriter olduğuna karar vermesini sağlayan bir sonuç doğurur. Siyasal olanın zıt bir kavram teki yoktur ancak, kavramın kendisi bünyesinde birbirine zıt iki kavramı barındırmaktadır: dost-düşman.

Schmitt *Siyasal Kavramı* adlı kitabına siyasal olanı belirleyen bu ayrımla başlamaktadır: "Siyasal eylem ve saikleri açıklamakta kullanılabilecek özgül siyasal ayırım dost-düşman ayırımıdır" (Schmitt, 2021a: 57). Bu ayırım otonomi, siyasal eylem ve hareketleri izlemeyi mümkün kılan indirgenemez bir kriter sunar ve bu ayırmada zorunlu iki ilişki söz konusudur: onun *varoluşsallığı* ve *kamusal doğası*. İlk olarak dost-düşman kavramları metaforik ya da sembolik değil, kendi somut varoluşsal anlamları içinde anlaşılmalıdır. İkinci olarak bu kavramlar sadece diğer kriterlerle (örneğin düşmanın ahlaki olarak kötü veya estetik olarak çirkin ya da ekonomik olarak kârlı olmayan) değil, kişisel duygu ve eğilimlerin psikolojik bir açıklaması olarak bireysel-kişisel anlamlarla da karıştırılmamalıdır. Bu durumda dostluk ve düşmanlık yalnızca kamusal anlamda anlaşılmalıdır: düşman sadece *kamusal* düşman, geniş anlamda bir düşman (*inimicus*) değil, hasım (*hostis*) anlamında bir düşmandır (Marramoa, 2000: 1578). Mouffe'un Schmitt'in siyasal olanı kamusalığın ve siyasal alanın yeniden inşası için bir olanak olarak görmesini sağlayan nokta da budur (Mouffe,2000:52). Çünkü bu ayırım biz-onlar diyalektiğinde liberal hegemonyaya karşı bir birlik olarak "biz'i kurabilecek bir fikir vermesi açısından önemsenmesi gereken bir noktadır. Bu anlamda kavram, birliği kuracak olan asli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Schmitt'in siyasal olan kavramı daha önce belirtildiği gibi bütün bir düşünce çerçevesini kuşatan bir yapıya sahiptir. Bu anlamda kavram Schmitt'in liberalizm ve hukuk pozitivizmine karşı geliştirdiği eleştirilerin merkezinde yer alması bakımından da önem taşımaktadır. Onun siyasal olana yüklediği öncelikli anlama karşın "liberaller kuramsal olarak siyasal olana hem negatif bir anlam yüklemekte hem de siyasete diğer toplumsal alanlar arasında minimal bir rol vermektedirler. Liberal devlet ve siyaset anlayışı dost-düşman ayırımına dayanan siyasal düzeyi bazen etiğin (ahlak normları ve rasyonel doğal hukuk geleneği) bazen hukukun, bazen de iktisadın kurmuş olduğu yarım yamalak birliklere tabi kılmaya çalışmaktadır" (Deveci, 2002:46-47). Schmitt'in anlamda bu düşünce biçimi siyasal olanın soluğunu kesmekte ve siyaseti ontosundan uzağa fırlatmaktadır. Liberal düşünce aynı zamanda çok sistematik bir tarzda devlet ve siyasetten sakınmakta ya da onları görmezden gelmekte; bunların yerine etik ve ekonominin, ticaretin, eğitim ve mülkiyetin heterojenliğinde işlemektedir (Mouffe, 2000:54).

Devleti bu bağlamda sadece liberalizm değil, Schmitt de görmezden gelmektedir. Ancak onun devleti es geçmesi, yine varoluşsal düzlemde düşünülmelidir. O, siyasal örgütlenme olarak devlet üzerinde düşünmeyi reddetmekte ve asıl meselesinin siyasal olan olduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Ona göre devlette her şey en azından bir olasılık olarak siyasaldır, ancak bu siyasallık üzerinden devlete yapılan göndermeler siyasal olanı ortaya çıkarmaktan acizdir (Schmitt, 2021a: 53). Buna göre siyaset denince akla ilk gelenin devlet olması aslında onun siyasetin ontik tezahürlerinden biri olmasındandır. Schmitt'in derdi ise siyasetin ontik değil, ontolojik varlığıdır.

3. LİBERALİZM ELEŞTİRİSİNDEN OTORİTERLİĞE

Castoriadis (2001) siyaseti, toplumsal kurumların olabildiğince kendi kendini kurduğu bir rejim olarak demokrasiyi yenileyip onarmasıyla ilgili açık ve net faaliyet olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre demokrasiyle siyaset arasında bir içiçelik dahası *demosun* dilinin siyaset şeklinde ortaya çıkması anlamında zorunlu bir ilişkinin, ontolojik bir bağın var olduğu görülür. Çoğulculuk, demokrasinin onlarca tür ve tanımının hangisi kabul edilirse edilsin hepsinin ortak biçimde vurgu yaptığı en belirgin unsuru olarak karşımıza çıkar.

Çoğulculuğun kabul edilmesiyle, iktidar ve antagonizma ile onların sökülüp atılamaz karakterinin ortaya çıktığını iddia eden Mouffe'a göre bu durum, ancak nesnellik ve özcülüğü sorgulayan perspektiften kavranabilecek bir sorunsaldır. "Kurucu dışarı" kavramıyla açıklanabilecek bu sorunsala göre "her nesne, bizzat kendi varoluşuna kendinden başka bir şeyi kaydeder ve böylece her şey fark olarak kurulur, onun varoluşu saf 'varlık' ya da 'nesnellik' olarak tasavvur edilemez". Nesnenin kuruluşundan, demokratik toplumun artık toplumsal ilişkilerde eksiksiz uyum düşünüyü gerçekleştirecek bir toplum olarak tasavvur edilemeyeceği sonucunu çıkaran Mouffe, demokrasiyi asıl tehdit eden şeyin antagonizmanın sökülüp atılamaz karakterini yadsımak ve evrensel bir konsensüsü hedeflemek olduğunu söyler (Mouffe, 2000:32-33). Ona göre 'fark'a değil de 'nesnellik'e -ki bunun ontolojik olarak mümkün olmadığını söylemişti- bağlı olarak kurulan tüm çoğulculuk biçimleri ister istemez çoğulculuğun indirgenmesine ve nihai yadsınışına yol açacaktır. Mouffe, böyle bir çoğulculuk biçiminin, farklarla ilgilenmek üzere yola çıkan ancak fiilen o farkları konu dışına itmek ve çoğulculuğu özel alana havale etmek şeklinde yol alan liberal çoğulculuğa denk düştüğü saptamasını yapar ve onun doğuracağı "ortak paydası olmayan bir kimlikler çokluğu"nın siyasal olan boyutunu ıskalayacağını iddia eder. O durumda "iktidar ilişkileri ile antagonizmalar silinir ve bize antagonizmasız bir çoğulluğun tipik liberal yanılsaması kalır" (Mouffe, 2000:30-31).

Schmitt'in liberal demokrasi anlayışına karşı geliştirdiği en önemli eleştirisi onun eşitlik ilkesine yöneliktir. Buna göre her gerçek demokrasi yalnızca eşitlerin eşit olmadığı ama eşit olmayanlara da eşit biçimde davranılmayacağı ilkesine dayanır. Bu nedenle ilk olarak homojenliğin ikinci olarak da heterojenliğin kökünün kazanmasını gerektirir. Schmitt homojenliğin, gerçek olmak kaydıyla demokratik eşitliğin özünde var olduğunu söyler. Ona göre demokrasi öz olarak eşitliği gerektirdiğinden liberalizm gibi soyut anlayışlarla kendini tatmin etmesi mümkün değildir. Eşitler olarak muamele görebilmek için yurttaşların bir ortak öze iştirak etmeleri gerekmektedir (Schmitt, 2021b). Bu bağlamda "insanların genel eşitliğinin, devletin ya da herhangi bir yönetim biçiminin temeli olarak hizmet görebileceği fikrini reddeder. Liberal bireysellikten kaynaklanan böyle bir insani eşitlik fikri politik olmayan bir eşitlik biçimidir. Ona göre böyle bir eşitlik biçimi politik kurumların oluşturulması için bir kriter sağlamaz. Kişiler olarak tüm insanların eşitliği demokrasi değil ama belli bir tür liberalizm, bir devlet biçimi değil ama bireyci hümaniter bir etik ve bir dünya görüşüdür." (Mouffe, 2000:48). Bu da insanlığı ve onun topyekün mutluluğu idealini hedefleyen liberalizm ile, *demos*a dolayısıyla siyasal olana vurgu yapan demokrasinin özsel çelişkisini gözler önüne sermektedir.

Schmitt için halkın siyasal birliği hayati bir öneme sahiptir. Buna göre halk siyasal haklarını ve eşit olarak muamele görmeyi, birliğin bir parçası, bir yurttaş olarak kullanabilir ancak. Ona göre demokrasi esas olarak yönetilenler ile yönetenler arasındaki özdeşlikten ibarettir. Ancak bu sayede siyasal, homojen birliğin kurulması mümkün olabilir (Mouffe, 2000:51). Bu noktada Cohen'in Kalyvas'a Schmitt'in liberal demokrasinin çelişkilerini ortaya koyarken geliştirdiği tartışmalardan hareketle yönelttiği "radikal demokrasi ve demokratik meşruluğun devamlı bir modeli olarak adlandırdığı yeniden inşa unsurlarını çıkarmak gibi" (Cohen, 2000: 1589) aşkın anlamlar yüklediği iddiası haklı bir eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Schmitt'in hukuk pozitivismine karşı geliştirdiği eleştiriler de yine idealize edilen değerlerin gerçekte çakışmaması ve bünyesinde çelişkiler barındırması temelinde seyreder. Ona göre döneminde yaygın olarak benimsenen saf hukuk kuramı, hukuki sorunlarla bir ideallik çerçevesinde uğraştığı için entelektüel anlamda çekici olmakla birlikte, hukukun yaratılması, geçerliliği ve toplumdaki işlevi konusunda hesap vermez. Schmitt'e göre hukukun doğası, norm olarak hukuk, karar olarak hukuk ve düzen olarak hukuk olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır ve bu üç boyut birlikte düşünülmelidir. Bu üç unsur normların açısından ya da geçerlilik sorunu bakımından değil, hukuk düzeninin olanaklılığı açısından anlaşılmalıdır. Üçüncü unsur olan düzen olarak hukuk, ilk iki unsurun bileşiminden oluşur: norm ile kararın bileşiminden hukuki düzen ortaya çıkar. Hukuki düzeni kurmada ve sürekli kılmada zorunlu olduğunu düşündüğü, iradi bir faaliyet olarak kararı meşruiyeti sağlayıcı temel unsur olarak işin içine sokmaktadır (Deveci, 2002:53). Schmitt'e göre karar hem hukuka öncel olması hem de özerk bir sistem olarak hukuka müdahale kapasitesi taşıması bakımından hukuk dışı bir eylemdir. Onun karara yüklediği bu anlam "egemenlik" kavramına da ruh veren merkezi bir öneme sahiptir.

Schmitt "Siyasal Teoloji" kitabının girişinde yapmış olduğu egemenlik tanımıyla adeta egemenlik hakkında yapacağı bütün tartışmaların bir özetini vermektedir. Ona göre "egemen, olağanüstü hale karar verendir" (Schmitt, 2002:13).[†] Bu tanımdaki "karar" kavramı belirleyici bir nitelik taşır. Çünkü Schmitt tanımın arkasından "olağanüstü halin, egemenliğin hukuki tanımı açısından son derece uygun oluşunun sistematik ve hukuk mantığıyla bağdaşan bir temeli vardır; olağanüstü hal hakkında verilen karar, kelimenin tam anlamıyla 'karar'dır" demektedir (Schmitt, 2002:13). Ona göre egemen, tıpkı karar gibi bir yandan hukukun içinde diğer yandan olağanüstü hallerde anayasayı askıya alma yetkisiyle donanmış olduğu için de hukukun dışında yer almaktadır (Schmitt, 2002:15). Schmitt'de egemen, olağanüstü halin ne olduğuna ve böylesi bir durumda hukuk düzenini askıya alarak düzene karar veren olarak, tam da siyasal olanı içkin bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu egemen kimin dost kimin düşman olduğuna, kimin neyden ne kadar pay alacağına ve nasıl davranacağına karar veren olarak, günümüzde yükselen otoriter rejimlerin güçlü liderlerine meşruluk kazandırmaktadır. Bu haliyle Schmitt'in Mouffe gibi bazı çoğulcu düşünürlerce çoğulcu demokrasinin derin formu diyebileceğimiz radikal demokrasi için bir imkan olarak görülmesi ise, taşıdığı soru işaretleri yüküyle siyasal teori üzerine çalışanları bundan sonra da çok fazla meşgul edeceğe benzemektedir.

4. SONUÇ

Schmitt'in dost-düşman ayrımı üzerinden geliştirdiği "siyasal olan" kavrayışı, siyasetin özünde çatışma ve antagonizmayı barındırdığını vurgulayarak liberalizmin uzlaşmacı söyleminin sınırlarını açığa çıkarmaktadır. Bu yönüyle Schmitt, siyasetin ontolojik boyutunu görünür kılan ve demokrasinin kuramsal temellerini yeniden düşünmeye davet eden bir düşünür olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, Schmitt'in "egemen olağanüstü hale karar verendir" şeklinde formüle ettiği egemenlik anlayışı, otoriter siyasal pratiklere teorik bir dayanak sunması bakımından problematiktir. Nitekim günümüzde farklı coğrafyalarda gözlemlenen popülist yönetimler ve otoriterleşme eğilimleri, Schmitt'in kavramlarının güncel siyasal bağlamlarda araçsallaştırılabileceğini göstermektedir. Bu durum Schmitt'in mirasının yalnızca teorik değil, aynı zamanda normatif ve pratik açıdan da tartışmalı bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, Chantal Mouffe'un da işaret ettiği üzere, Schmitt'in dost-düşman ayrımı antagonizmanın yadsınamazlığına işaret ederek çoğulcu ve agonistik bir demokrasi kuramı için verimli bir çıkış noktası sunabilir. Dolayısıyla Schmitt'in düşüncesi, liberal demokrasinin krizinin aşılması için tek başına bir çözüm önermesi de siyasal alanın yapısal gerilimlerini görünür kılma kapasitesi nedeniyle hâlen önemlidir. Nitekim Mouffe'un temsili liberal demokrasinin krizini aşacak bir model olarak geliştirdiği radikal demokrasi modeli, beslendiği kaynak olarak Schmitt'in önemini -tartışmalı da olsa- gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak Schmitt, siyasal olanın ontolojisini kavramak açısından vazgeçilmez bir referans noktasıdır. Ancak onun teorisi, liberalizm eleştirisi ile otoriterliğe açık kapı bırakan yönleri arasındaki gerilimi dikkate alarak okunmalıdır. Bu ikili karakter, Schmitt'i günümüz siyaset felsefesinde hem eleştirel hem de kurucu tartışmaların merkezinde tutmakta, siyasetin doğası üzerine yürütülen teorik sorgulamaların canlılığını sürdürmesine katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Agamben, G. (2001). Kutsal İnsan (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Anderson, P. (2003). Tarihten Siyasete Eleştiri Yazıları (Çev.: Simten Coşar), İletişim Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (2000). Siyaset Arayışı (Çev.: Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul
- Beck, U. (1999). Siyasallığın İcadı (Çev.: Nihat Ülner), İletişim Yayınları, İstanbul
- Cohen, J. L. (2000). "Beyond Political Theology: Comment On Kalyvas On Carl Schmitt", Cardozo Law Review, Vol. 21: 1589-1595
- Costariadis, C. (2001). Dünyaya, İnsana ve Topluma Dair (Çev.: Hülya Tufan), İletişim Yayınları, İstanbul
- Çelebi, A. (2000). "Kuraldışı Durumlarda Karar Vermek: Carl Schmitt ve Walter Benjamin Üzerine Bir İnceleme", Defer, S. 42: 109-146

[†] Agamben Kutsal İnsan'da Schmitt'in bu tanımını "egemen istisna durumunu belirleyen kişidir" (Agamben, 2001:21) şeklinde aktarır. Bu noktada karşımıza tercüme farklılığının ötesinde bir fark çıkar. Bu farkı anlayabilmek için öncelikle "olağanüstü hal" ile "istisna" kavramlarının ortaya konulması gerekmektedir. Buna göre olağanüstü hal (notzustad) doğal afetler gibi doğrudan insan etkinlikleriyle ilgisi olmayabilecek olayları ifade ederken, istisna durum (ausnahmezustad) ülke içindeki istikrarsızlık, terör, içsavaş ve devrim tehdidini içermektedir (Çelebi, 2000: 123). Bu bağlamda buradaki olağanüstü halin istisna durumu olarak anlaşılması gerekmektedir.

- Çüçen, K. (2006). "Heidegger ve Felsefe", FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, S. 1: 7-24
- Deveci, C. (2002). "Faşizmin Yorumlanması ya da Carl Schmitt'in Saf Siyaset Kuramı" (Ed. Fuat Keyman), Liberalizm, Devlet, Hegemonya, ss. 32-88, Everest Yayınları, İstanbul
- Dickens, C. (2024). İki Şehrin Hikayesi (Çev.: Meram Arvas), Can Yayınları, İstanbul
- Fukuyama, F. (1999). Tarihin Sonu ve Son İnsan (Çev.: Zülfü Dicleli), Gün Yayıncılık, İstanbul
- Heidegger, M. (2021). Varlık ve Zaman (Çev.: Kaan Ökten), Alfa Yayınları, İstanbul
- Marramou, G. (2000). "The Exile of the Nomos: For a Critical Profile of Carl Schmitt", Cardozo Law Review, Vol.21: 1567-1587
- Mouffe, C. (2002). Demokratik Paradoks (Çev.: A. Cevdet Aşkın), Epos Yayınları, Ankara
- Sennett, R. (1996). Kamusal İnsanın Çöküşü (Çev.: Serpil Durak&Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Schmitt, C. (2002). Siyasi İlahiyat (Çev.: Emre Zeybekoğlu), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara
- Schmitt, C. (2021a). Siyasal Kavramı (Çev.: Ece Göztepe), Metis Yayınları, Ankara
- Schmitt, C. (2021b). Kanunilik ve Meşruiyet (Çev.: Mehmet Cemil Ozansü), İthaki Yayınları, İstanbul